

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΑΓΙΑΡΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΩΡΩΠΟΥ

Εβδομαδιαία έκδοση Του Ιερού Ναού Αγίων
Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Πεύκης

Νικολάου Πλαστήρα και Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'
Τηλ. 2108027738 email: agioi.apostoloi@gmail.com

«ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ»

ΚΥΡΙΑΚΗ 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2017. Η' ΛΟΥΚΑ.

Ιωάννου Του Ελεήμονος πατριάρχου Αλεξανδρείας, Νείλου
οσίου Του μυροβλύτου.
Έτος 10^ο Τεύχος 458

Ο θάνατος του Θεού και του πλησίον

(Του Μητροπολίτη Ναυπάκτου κ. Ιεροθέου)

Κάθε κοινωνία στηρίζεται σε μερικές αρχές, γιατί διαφορετικά δεν θα υπήρχε ισορροπία και κοινωνική συνοχή. Μιά βασική αρχή που επικρατούσε πάντοτε στην παράδοσή μας ήταν ότι η κοινωνία για να ισορροπή πρέπει να στηρίζεται σε δύο βασικά θεμέλια που είναι ο Θεός και ο άνθρωπος. Πρόκειται για την εντολή που υπήρχε στην Παλαιά Διαθήκη και την επανέλαβε ο Χριστός: «αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εν όλη τη καρδία σου και εν όλη τη ψυχή σου και εν όλη τη διανοία σου... αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» (Ματθ. κβ', 37-39). Πρόκειται για την κατακόρυφη και την οριζόντια διάσταση κάθε ανθρώπου και της κοινωνίας. Η κατακόρυφη διάσταση είναι η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό. Από την αρχαία Ελλάδα ο Θεός ήταν η βάση της κοινωνίας και του πολιτισμού. Είναι γνωστή η φράση: «από Θεού άρχεσθαι». Πράγματι δεν υπήρχε καμμία εκδήλωση που δεν συνδεόταν με την επίκληση των θεών. Ακόμη και οι Ολυμπιακοί Αγώνες άρχιζαν με την θυσία στους θεούς. Παράλληλη έκφραση είναι το «αφ' Εστίας άρχου». Η Εστία ήταν μυθολογική θεότητα, η οποία ζήτησε να λάβη το προνόμιο από τον Δία να αποδίδονται σε αυτήν οι απαρχές των θυσιών.

Επίσης, σε ένα από τα διασωθέντα αποσπάσματα «ελεγείων» του καταγομένου από την Χίο έλληνας ποιητού Ίωνος (5ος αι. π.Χ.) συναντάμε τον στίχο: «εκ Διός αρχόμενοι πίνωμεν». Επίσης, ο Ξενοφών έχει γράψει την άποψη του Σωκράτη, σύμφωνα με την οποία «πειράσθαι σύν τοίς θεοίς άρχεσθαι παντός έργου». Δηλαδή, θα πρέπει να προσπαθούμε να κάνουμε την αρχή κάθε έργου με την βοήθεια του Θεού. Η οριζόντια διάσταση είναι η σχέση του ανθρώπου με τον συνάνθρωπό του, αυτό που ονομάζουμε πλησίον. Στην Παλαιά Διαθήκη πλησίον λεγόταν αυτός που είναι κοντά στον άνθρωπο, δηλαδή το πρόσωπο που βλέπουμε, που αισθανόμαστε που μπορούμε να αγγίζουμε.

Η λέξη πλησίον δηλώνει αυτόν που πλησιάζουμε ή μας πλησιάζει, οπότε το ρήμα συνδέεται και με το ουσιαστικό: πλησιάζω, πλησίον. Για τον Εβραίο πλησίον ήταν ο ομοεθνής του, ο οποίος πίστευε στον ίδιο Θεό. Για τον Χριστιανισμό τα πράγματα έχουν αλλάξει, διότι πλησίον είναι ο κάθε άνθρωπος που ζή στο πιο απομονωμένο μέρος της γής, ανεξάρτητα από θρησκεία, εθνικότητα, φύλο, επάγγελμα κλπ. Θα πρέπει να υπενθυμίσω στο σημείο αυτό την παραβολή του Καλού Σαμαρείτη. Κάποιος πλησίασε τον Χριστό ζητώντας να μάθη τί πρέπει να κάνει για να σωθή. Στην απάντηση του Χριστού ότι πρέπει να αγαπήσει τον Θεό και τον πλησίον εκείνος ερώτησε: «καί τις εστί μου πλησίον;» (Λουκ. ι', 29). Δηλαδή, ζητούσε να μάθη ποιός είναι ο πλησίον στον οποίο πρέπει να δείξει αγάπη. Απαντώντας ο Χριστός σε αυτήν την ερώτηση είπε την περίφημη παραβολή του Καλού Σαμαρείτου, σύμφωνα με την οποία πέρασε ο Ιερεύς και ο Λευίτης δίπλα από τον τραυματισμένο άνθρωπο, χωρίς να δείξουν αγάπη, πράγμα το οποίο έκανε ο Σαμαρείτης που δεν ήταν Ιουδαίος. Έτσι, εκείνη την στιγμή «πλησίον» για τον τραυματισμένο άνθρωπο δεν ήταν ο ομοεθνής του και ομόθρησκός του, αλλά ο αλλόθρησκος, ο οποίος έδειξε ιδιαίτερη αγάπη και φροντίδα (Λουκ. ι', 30-37).

Αν προσέξουμε ιδιαίτερος θα δούμε την αλλαγή την οποία έκανε ο Χριστός ως προς την έννοια του πλησίον. Η πρώτη αλλαγή είναι ότι επεξέτεινε την έννοια αυτή, οπότε πλησίον δεν είναι αυτός που λατρεύει τον ίδιο Θεό, ο ομόθρησκος και ο ομοεθνής, όπως ερμηνευόταν στην Παλαιά Διαθήκη, αλλά ο κάθε άνθρωπος, έστω και αν είναι αλλοεθνής. Η δεύτερη ουσιαστική και κυρία αλλαγή είναι ότι άλλαξε ουσιαστικά το ερώτημα. Το ερώτημα ήταν, όπως προαναφέρθηκε, «τίς εστί μου πλησίον», «ποιός είναι για μένα ο πλησίον;». Ο Χριστός δεν απάντησε στο ποιός είναι ο πλησίον του, αλλά ότι αυτός πρέπει να γίνη πλησίον σε κάθε άλλον: «τις ουν τούτων των τριών πλησίον δοκεί σοι γεγονέναι του εμπεσόντος εις τους ληστάς; ο δε είπεν· ο ποιήσας το έλεος μετ' αυτού. είπεν ουν αυτώ ο Ιησους· πορεύου και συ ποίει ομοίως» (Λουκ. ι', 36-37) Αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι δείχνει ότι δεν πρέπει να αρκούμαστε στο ποιός είναι ο πλησίον μας, γιατί αυτό κρύβει μια εγωϊστική νοοτροπία, αλλά στο ότι εμείς πρέπει να κινηθούμε προς τον άλλο και να γίνουμε εμείς πλησίον του άλλου και να τον βοηθήσουμε στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Επομένως, ο Θεός και ο πλησίον είναι η βάση κάθε κοινωνικής ζωής, και η κατακόρυφη και οριζόντια διάσταση δείχνει την ωριμότητα κάθε ανθρώπου.

Ενώ αυτή η βάση συνιστούσε την διαχρονική παράδοση του Γένους μας και γενικότερα της ανθρώπινης κοινωνίας, σήμερα έχουν αλλάξει τα πράγματα και γι' αυτό και η κοινωνία μας είναι ανισόρροπη και δημιουργούνται τεράστια προβλήματα. Δηλαδή, σήμερα βλέπουμε στην κοινωνία να επικρατή ο θάνατος και του Θεού και του πλησίον, οπότε καταργούνται ή διαταράσσονται οι σχέσεις μεταξύ της οριζόντιας και κατακόρυφης σχέσεως του ανθρώπου προς τον Θεό και την κοινωνία. Παρατηρούμε στην εποχή μας ότι επικρατεί ο θάνατος του Θεού, η λεγομένη θεολογία του θανάτου του Θεού. Ο 19ος αιώνας, ήταν ο αιώνας του θανάτου του Θεού, διότι ο Νίτσε είχε διακηρύξει ότι ο Θεός είναι νεκρός. Είχε προηγηθεί βέβαια ο 18ος αι. του διαφωτισμού, κατά τον οποίο γκρεμίστηκε το κοσμοείδωλο της μεταφυσικής. Βέβαια, πολλοί διαφωτιστές δεν ήταν άθεοι, αλλά δυϊστές, πίστευαν δηλαδή σε έναν θεό, σε μια δύναμη αόρατη που κυβερνά τον κόσμο, αλλά δεν πίστευαν στον προσωπικό Θεό. Φαίνεται ότι η μεταφυσική, ο σχολαστικισμός και ο ηθικισμός, που συνδέονται και με τον εθνικισμό που κατέληξαν σε διαμάχες και θρησκευτικούς πολέμους, οδήγησαν στο σημείο να γίνεται λόγος για τον θάνατο του Θεού.

Για τον δυτικό άνθρωπο δεν χρειαζόταν ένας θεός που ήταν εκδικητικός, άσπλαχνος, φεουδάρχης κλπ., όπως εκφραζόταν στην Δύση, γι' αυτό και τον αρνήθηκαν, αφού δεν τους χρειαζόταν. Έτσι, δεν πέθανε ο Θεός, αλλά στην πραγματικότητα πέθανε ο άνθρωπος για τον Θεό. Αυτό το γεγονός επηρέασε πάρα πολύ την Δυτική Ευρώπη. Τόν τελευταίο καιρό συζήτησα με διαφόρους Ευρωπαίους για τα θέματα αυτά και διεπίστωσα ότι στην Ευρώπη

υπάρχει ένα μεγάλο κύμα αθεΐας, απιστίας και γενικά αδιαφορίας για το εάν υπάρχει ή δεν υπάρχει Θεός. Αλλωστε, η ευρωπαϊκή ενότητα στηρίζεται πάνω στην οικονομία, όπως το ορίζουν και διάφοροι όροι που επικρατούν, ήτοι «Οικονομική Ένωση της Ευρώπης», «Νομισματική Ένωση της Ευρώπης», «Ευρωζώνη ή Ζώνη του ευρώ» κλπ. Πρόκειται για μια Ευρώπη που δεν στηρίζεται στον πολιτισμό, ο οποίος σαφώς έχει και το στοιχείο το θρησκευτικό, αλλά μόνον στο χρήμα, γι' αυτό και καταρρέει το οικοδόμημα αυτό.

Σήμερα στην Ευρώπη παρατηρείται αδιαφορία για θρησκευτικά ζητήματα. Και όπως μου έλεγε κάποιος γάλλος ορθόδοξος κληρικός η Ευρώπη είναι πεθασμένη ως προς τον Θεό. Αυτό φαίνεται από την κυκλοφορία διαφόρων χριστιανικών βιβλίων. Τα χριστιανικά βιβλία που εκδίδονται από Προτεστάντες, Αγγλικανούς κλπ. αναφέρονται σε ένα χριστιανικό ή και θρησκευτικό συγκρητισμό, δηλαδή κάνουν λόγο για τα κοινά στοιχεία που υπάρχουν σε όλες τις θρησκείες, για την ενότητα της χριστιανικής σκέψης, χωρίς να στηρίζονται στην πίστη και στις διάφορες ομολογίες. Ακόμη και τα ορθόδοξα βιβλία εκδίδονται στην Αμερική και μικρό ποσοστό αυτών έρχονται στην Ευρώπη.

Στο θέμα αυτό μπορώ να καταθέσω και μια προσωπική μαρτυρία. Τα βιβλία μου τα οποία μεταφράστηκαν στα αγγλικά κυκλοφορούν κυρίως στην Αμερική και ελάχιστος αριθμός κυκλοφορεί στην Ευρώπη. Είναι και αυτό μια ένδειξη ότι ο Ευρωπαίος άνθρωπος δεν ενδιαφέρεται για τον Θεό και ό,τι έχει σχέση με την επικοινωνία μαζί Του. Ο π. Ιουστίνος Πόποβιτς ο οποίος πρόσφατα ανακηρύχθηκε άγιος από την Σερβική Εκκλησία με προφητική ενάργεια είχε αναγγείλει από τις αρχές του 20ου αιώνας ότι ο κρυφός πόθος πολλών από τα δημιουργήματα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού είναι «η απελευθέρωση του ανθρώπου από τον Θεόν». Ερωτά: Η Ευρώπη αφού υιοθέτησε την αρχή του Νίτσε ότι ο Θεός «απέθανε», τότε τί έμεινε στην Ευρώπη από την έξοδο του Θεού από το σώμα της; Απαντά ο ίδιος: Έμεινε ένα «πτώμα», όπως πτώμα γίνεται το σώμα του ανθρώπου, όταν φεύγει η ψυχή.

Ο Ντοστογιέφσκι είπε κάποτε: «Θέλω να πάω εις την Ευρώπην και γνωρίζω ότι μεταβαίνω εις νεκροταφείον». Είναι χαρακτηριστικά όσα γράφονται στο βιβλίο του Lugi Zoja «ο θάνατος του πλησίον» για θέματα που απασχολούν την σύγχρονη κοινωνία. Εάν ο 19ος αιώνας ήταν ο αιώνας του θανάτου του Θεού, ο 20ός και 21ος αι. είναι ο αιώνας του θανάτου του πλησίον, αφού ο άνθρωπος απομακρύνθηκε από τον συνάνθρωπό του, ζεί σε ένα φίλαντο εγωκεντρικό περιβάλλον, ο ατομισμός είναι κυρίαρχο στοιχείο στην ζωή μας, πράγμα το οποίο δείχνει την αδιαφορία την οποία έχει ο άνθρωπος προς τον συνάνθρωπό του. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, το ότι κατά τον 19ο και 20ό αι. κυριαρχεί η ψυχανάλυση, αφού «η απομόνωση κερδίζει έδαφος», «τά πλέον ευαίσθητα άτομα σπαράσσονται από μια αγωνία στην οποία δίδεται το όνομα νεύρωση. Μέσω της ψυχανάλυσης θα αναδομήσουν την ανθρώπινη σχέση, όχι με κάποιον πλησίον, αλλά με έναν επαγγελματία. Η ανάγκη τους για εγγύτητα είναι τόσο βίαιη που δημιουργεί ένα πλεόνασμα οικειότητας με εκείνον: αυτό καλείται μεταβίβαση και με την σειρά της θεωρείται νευρωτική.

Ο Φρόνιτ υποδεικνύει τεχνικές για να την συγκρατήσει και να την εμπεριέξει. Θέτει τον ασθενή στο ντιβάνι για να απομακρύνει το βλέμμα του». Ο Αριστοτέλης έλεγε ότι ο άνθρωπος είναι κοινωνικό όν και οι άνθρωποι αισθάνονται την ανάγκη να έχουν κάποιον δίπλα τους. Σήμερα, όμως, οι άνθρωποι, κυρίως στις μεγαλουπόλεις, δεν αισθάνονται δίπλα τους άλλους ανθρώπους, ζουν μόνοι τους, αισθάνονται μια μοναξιά, αισθάνονται τον πλησίον τους ως απειλή της ύπαρξής τους. Μπορεί κανείς να συναντά κάθε μέρα χιλιάδες ανθρώπους στον δρόμο, στην εργασία, αλλά είναι άγνωστα πρόσωπα σ' αυτούς.

Έχει παρατηρηθεί ότι στην αρχαιότητα μόνο η Ρώμη ξεπερνούσε το ένα εκατομμύριο κατοίκων και το 1820 μόνον τον Λονδίνο. Στά 1900 οι πόλεις που

κατοικούνταν περισσότερο από ένα εκατομ. κατοίκους ήταν ένδεκα, το 2000 ήταν σχεδόν 400 και το 2015 θα είναι 550.

Αυτό δείχνει ένα μεγάλο πρόβλημα, ότι οι άνθρωποι ζουν μέσα σε μεγαλουπόλεις. Στην πολυκοσμία με τους μετανάστες και τους ξένους ο άνθρωπος αισθάνεται εντελώς μόνος.

Όταν ο άνθρωπος επιστρέφει στο σπίτι του μετά την καθημερινή εργασία, είναι «αποπροσανατολισμένος από την συνάντηση με άπειρα νέα πρόσωπα πού, αντίθετα προς ό,τι αναζητά η παρόρμηση, δεν του προσφέρουν γνώση, διότι λείπει είτε ο χρόνος, είτε η δυνατότητα γνώσεως». Αλλά και «όταν ανοίγει την τηλεόραση, μπορεί να συναντήσει σε ελάχιστες στιγμές, χιλιάδες άλλα άτομα, αλλά συνάμα και ελάχιστα υπαρκτά». Έτσι, έχει χαθή η έννοια του ζωντανού πλησίον. Επίσης παρατηρούμε ότι κατά ένα μεγάλο μέρος οι διπλανοί του ανθρώπου έχουν αντικατασταθή από τις μηχανές. Ο Τζώρτζ Όργουελ το 1949 έκανε λόγο για τον μεγάλο αδελφό. Πρόκειται για την παντοδύναμη εξουσία, η οποία εισχωρούσε στα σπίτια. Ο Ρέι Μπράντμπερι το 1953 περιέγραψε μια κοινωνία, στην οποία τα βιβλία ήταν απαγορευμένα και οι άνθρωποι ζούσαν περικυκλωμένοι από οθόνες τις οποίες ονόμαζε «η οικογένειά μου». «Σε αμφοτέρωτα τα διηγήματα, ο πολίτης δεν έβλεπε ότι η εξουσία εξαφάνιζε τους γείτονες: γείτονας ήταν πλέον μόνο η οθόνη».

Επομένως, «στό προτεχνολογικό κόσμο, η γεινίαση των ανθρώπων ήταν ουσιαστική, τώρα δεσπόζει η απόσταση, η έμμεση σχέση και η σχέση δια των μέσων ενημέρωσης.

Η εντολή (αγάπα τον πλησίον σου) κενώνεται. Και τούτο διότι δεν έχουμε πλέον κανένα να αγαπήσουμε». Χάθηκε η επικοινωνία του ανθρώπου με τον συνάνθρωπό του και στην καλύτερη περίπτωση γίνεται έμμεση, οπότε επανεμφανίζεται με διαστρεβλωμένη μορφή, όπως φαίνεται σε πολλές ψυχοπαθολογικές καταστάσεις.

Οπότε, ο σύγχρονος άνθρωπος έχει χάσει και την αίσθηση του Θεού και την αίσθηση του πλησίον, ο Θεός πέθανε γι' αυτόν, ο ουρανός κενώθηκε από τον Θεό, αλλά πέθανε και ο πλησίον γι' αυτόν, δηλαδή κενώθηκε και η γή, και το κυριότερο και ο ίδιος έπαυσε να είναι πλησίον του Θεού και του ανθρώπου. Στην πραγματικότητα ο σύγχρονος άνθρωπος είναι ορφανός και από Θεό και από άνθρωπο. «Είτε από την κατακόρυφη οπτική, –πέθανε ο Ουράνιος Πατήρ του–, είτε από την οριζόντια –πέθανε εκείνος που στεκόταν στο πλάι του. Συνεπώς, όπου και να ρίξει το βλέμμα, νιώθει ορφανός». Έτσι, μετά τον θάνατο του Θεού του Νίτσε, ακολούθησε ο θάνατος του πλησίον με την μετα-τεχνολογική και μετα-θρησκευτική εποχή και μετά τον θάνατο του πλησίον ακολουθεί και η μετα-ανθρώπινη εποχή.

Μέσα σε αυτά τα στοιχεία βλέπω την κρίση της σημερινής εποχής. Δεν πρόκειται για κρίση απλώς οικονομική, αλλά για κρίση κοινωνική, ανθρωπιστική, πολιτιστική και θεολογική. Η ορφάνια μαστίζει τους ανθρώπους, ορφάνεια από Θεό και πλησίον. Και όταν ο άνθρωπος θέλει να στηριχθεί πάνω σε οικονομικά μεγέθη, και τότε αισθάνεται την μοναξιά, αφού δεν ικανοποιούνται οι υπαρξιακές του αναζητήσεις. Σε αυτήν την δύσκολη εποχή έχουμε ανάγκη από τον Θεό, αλλά και από τον πλησίον. Το Θεό πρέπει να τον αισθανθούμε μέσα στην καρδιά μας ως αγάπη και μέσα στην Εκκλησία ως Πατέρα, και τον συνάνθρωπό μας πρέπει να τον αισθανθούμε ως αδελφό μας. Εμείς πρέπει να πορευόμαστε προς τον Θεό, καθώς επίσης να κινούμαστε και προς τον συνάνθρωπο, να γινόμαστε πλησίον του κάθε ανθρώπου που υποφέρει και πονά.

Επομένως, υπάρχει μεγάλη ανάγκη της ανιδιοτελούς αγάπης και προς τον Θεό και προς τον άνθρωπο. Γι' αυτό και πρέπει να τιμούμε κάθε εθελούσια προσφορά και κάθε κενωτική-θυσιαστική αγάπη.